

ทำไม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ จึงทรงเรื่อง ดิน ตลอดพระชนมายุของพระองค์

สันทนต์ โรจนสุนทร

ราชบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา วิทยาลัยวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตรและสัตวแพทยศาสตร์
สำนักวิทยาศาสตร์ ราชบัณฑิตยสภา, santhadr@hotmail.com

บทนำ

ปัจจัยที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเรื่องดินก็คือ

๑. พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ต่าง ๆ
๒. ประชาชนรักพระองค์อย่างแท้จริง
๓. เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระองค์ได้อย่างใกล้ชิด ไม่มีพิธีการ
๔. ทุกครั้งที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ชาวบ้านหวังว่าพระองค์จะทรงแก้ปัญหาในพื้นที่ได้เสมอ

เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ต่าง ๆ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพบว่า ดิน เป็นที่ทำกินของราษฎร ไม่ว่าจะเสด็จพระราชดำเนินไปที่ใด เหนือ ใต้ ตะวันออก ตะวันตก ล้วนแต่ใช้ดิน เพื่อทำมาหากินทั้งสิ้น ถ้าพื้นที่ใดมีที่ลุ่มมีน้ำขังได้จะใช้ปลูกข้าวแทบทั้งนั้น เพราะข้าวเป็นอาหารหลักของชาวไทย ที่สำคัญที่สุด พระองค์เคยมีรับสั่งว่า “ซึ่งแม่คงสอนเรา และมีจุดมุ่งหมายให้เราติดดิน และมีจุดมุ่งหมายให้เราทำงานกับประชาชน” พระราชดำรัสนี้ ปรากฏในหนังสือเรื่อง “แม่อยากให้เราอยู่กับดิน” เพื่อเป็นอนุสรณ์บอกถึงพระปรีชาสามารถทางด้านดินของพระองค์ ขณะที่นำคณะบุคคลซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจากสมาพันธ์สมาคมดินโลก ตัวแทนจากสมาคมดินและปุ๋ยแห่งประเทศไทย ตัวแทนจากมูลนิธิวิทยาศาสตร์การเกษตร และตัวแทนจากกรมพัฒนาที่ดิน เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕ เพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัลจากสมาพันธ์สมาคมดินโลก นักวิทยาศาสตร์ดินเพื่อมนุษยธรรม ที่เป็นรางวัลแรกและรางวัลเดียวที่สมาพันธ์มอบแก่บุคคลหรือหน่วยงาน ทั้งยังขอให้วันที่ ๕ ธันวาคม ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพให้เป็น วันดินโลก ได้มีการเฉลิมฉลองเมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ โดยสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธาน และทรงลงพระนามาภิไธยไว้เพื่อเป็นสัญลักษณ์สำหรับงานวันดินโลกด้วย

ประชาชนรักพระองค์อย่างแท้จริง

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวที่ทรงงานเกี่ยวกับดินให้กับประชาชน และการทรงงานของพระองค์อย่างแท้จริงทำให้เกิด

พระสหายมากหน้าหลายตา พระสหายเหล่านี้ล้วนแต่รักน้ำพระราชหฤทัยที่พระองค์พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ กัน ตัวอย่างเช่น

เปาะเต็ง หรือ เปาะเต็ง ชาวสวนอายุ ๗๐ ปี (เสียชีวิตเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๕ ขณะมีอายุ ๙๕ ปี) เป็นพระสหายจากภาคใต้ จากตำบลปะเสยะวอ อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี เคยพายเรือนำเสด็จเพื่อกราบบังคมทูลรายงานการสร้างอาคารกั้นน้ำคลองน้ำจืด บ้านทุ่งเค็จ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี และเคยมากรุงเทพฯ เพื่อเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในฐานะพระสหายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙

เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปภาคเหนือได้พบกับพระสหาย ลุงพะโย่ แห่งอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นผู้เตรียมกาแพอะราบิกาไว้รับเสด็จ ปรากฏว่า พระองค์ต้องทรงพระดำเนินเพื่อไปทอดพระเนตรต้นกาแพของลุงพะโย่ ตามทางที่ลาดชันไปหลายกิโลเมตร หลังจากที่ทรงพิจารณาโดยละเอียดแล้วจึงรับสั่งให้หน่วยส่งเสริมดำเนินการ การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ มีพระราชหฤทัยแน่วแน่ว่าเป็นเรื่องที่ดีแน่นอน จึงได้ทรงพระดำเนินเพื่อทอดพระเนตรกาแพต้นนั้น เพื่อให้แนพระราชหฤทัยว่า กาแพต้นนั้นสำคัญเพียงใด ปัจจุบันกาแพอะราบิกาได้รับการส่งเสริมให้เป็นพืชหลักของโครงการหลวง

รายต่อมาเป็นลูกสาวของฮัจยีซบ อติเต๊ะอิหม่ามแห่งห้วยทรายใต้ ผู้ขออนุญาตขึ้นทะเบียนมัสยิดให้แก่ห้วยทรายใต้ ได้เคยกล่าวไว้ว่า “จริง ๆ แล้วในหลวงท่านไม่ต้องทำก็ได้ พวกเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงท่านอยู่สบาย ๆ ก็ได้ พระองค์ท่านต้องมาเหนื่อย มาทดลองทำ ที่แรกก็คงไม่เหนื่อยเท่าไรหรอก พอทำแล้วมันเหนื่อย เรานึกถึงในหลวง พระองค์ท่านคงเหน็ดเหนื่อยมาก ๆ เลย ไหนจะต้องเยี่ยมราษฎรไปให้กำลังใจราษฎรในที่ต่าง ๆ และต้องทำเป็นตัวอย่าง อย่างเข้าใจ ทำ ทำ ทำ จนได้ผล” แสดงว่าเพราะประชาชนรักพระองค์อย่างแท้จริงดังที่กล่าวมา

เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระองค์ได้อย่างใกล้ชิด ไม่มีพิธีการ

การเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถือเป็นเรื่องสำคัญ แม้ว่าโดยปกติผู้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทต้องแต่งกายอย่างเป็นทางการ เช่น การเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แต่ก็มีกรแต่งกายอย่างไม่เป็นทางการ เช่น ในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรหรือทรงตรวจเยี่ยมในพื้นที่ต่างจังหวัด บางครั้งผู้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทบางคนก็แต่งกายอย่างลำลอง เช่น เกษตรกรนุ่งผ้าขาวม้า ไม่ใส่เสื้อ เพื่อกราบบังคมทูลตอบที่พระองค์รับสั่งถาม

ทุกครั้งที่มีการเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ชาวบ้านหวังว่าพระองค์จะทรงแก้ปัญหาในพื้นที่ได้เสมอ

ปัญหาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับดินเสื่อมโทรม เสื่อมโทรมเพราะการปลูกพืชซ้ำ ๆ กัน เช่น ปลูกสับปะรดหรือปลูกมันสำปะหลังอย่างต่อเนื่อง ทำให้ดินเสื่อมโทรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ รับสั่งว่าเราเอา (ธาตุอาหารจากดิน) ไปเท่าไรต้องกลับคืนไปเท่านั้น ดังนั้นจึงเริ่มมีกระบวนการแก้ไขโดยใช้ห้วยฮ่องไคร้เป็นตัวแทน ซึ่งเป็นเสมือนต้นน้ำ ลำธาร และถือว่าเป็นที่สูง (เชียงใหม่มีระดับความสูง ๓๐๐ กว่าเมตรเหนือกว่ากรุงเทพฯ) พระองค์ทรงวิเคราะห์ว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัด

เชียงใหม่ มีพื้นที่เป็นหินกรวด และดินลูกรัง แห้งแล้ง ต้นเหตุของปัญหาคือ มีการตัดไม้ และในหน้าฝนมีการชะล้างของหน้าดินต่อเนื่องจนเหลือแต่หินกรวดและดินลูกรัง แผนการแก้ไขในพื้นที่โดยรอบที่พระองค์พระราชทานไว้ คือ

ก) การสร้างระบบน้ำของห้วยฮ่องไคร้ พื้นที่ร่องห้วยต่าง ๆ ของห้วยฮ่องไคร้ที่แห้งต้องช่วยสร้างอ่างเก็บน้ำและฝาย เพื่อให้ความชุ่มชื้นแก่ดินในพื้นที่

ข) มีการผันน้ำจากห้วยแม่สายมาเก็บไว้ในอ่างเล็ก ๆ ที่ได้สร้างลดหลั่นกันลงมาจากยอดของพื้นที่จนถึงอ่างน้ำห้วยฮ่องไคร้ โดยมีฝายชะลอน้ำ (check dam) เป็นระยะ ๆ ตลอดการลดหลั่น เมื่อระบบน้ำเริ่มทำงาน ต้นไม้ที่ปลูกทำลายไปก็ค่อย ๆ พื้นกลับมาจนเป็นป่าสมบูรณ์โดยไม่ต้องปลูกเพิ่มมากนัก

ค) เมื่อระบบน้ำเริ่มทำงาน จึงแบ่งพื้นที่พัฒนาเป็นระยะ ๆ

- ส่วนที่เป็นที่สูงและเคยเป็นป่าสมบูรณ์ ส่งเสริมให้เป็นป่าไม้
- ส่วนที่น้ำล้นตลอดเวลา ส่งเสริมให้มีฝายชะลอน้ำ
- ส่วนที่เป็นห้วยแห้งแต่รับน้ำเป็นครั้งคราว ใช้ฝายชะลอน้ำเพื่อรองรับน้ำเมื่อมีมา
- ส่วนที่เป็นห้วยแห้ง รอรับน้ำตามธรรมชาติอย่างเดียว ไม่ต้องทำฝายชะลอน้ำรับน้ำฝน
- มีการปลูกต้นไม้เสริมบ้างแล้วแต่กรณี
- พื้นฟูดิน ดินกรวด และดินลูกรัง
- ปลูกหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์หรือปลูกพืชไร่ ถ้าทำได้แล้วแต่กรณี ถ้าทำการเกษตรได้ก็ควรทำ
- ที่ใกล้กับอ่างน้ำให้ทำนา
- ที่ในอ่างให้เลี้ยงปลา โดยทำเป็นสหกรณ์
- อาจใช้หญ้าแฝกป้องกันการชะล้างควบคู่กัน เพื่อให้พื้นที่มีความสมบูรณ์เต็มที่

เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของวิธีการที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรพระราชทานไว้เป็นเวลากว่า ๕-๑๐ ปี เพื่อให้ระบบสมบูรณ์เต็มที่ เป็นวนเกษตร ประกอบด้วยผัก สมุนไพร และอาหารสัตว์ เนื่องจากเป็นแหล่งที่มีการชะล้างพังทลายของดิน จึงควรเสริมด้วยพืชตระกูลถั่วและแฝกตามแนวระดับ เพื่อช่วยยึดพื้นที่ไว้ ทั้งนี้ เป็นเสมือนตัวอย่างที่เกษตรกรรับไปปฏิบัติเอง จึงจะเป็นทฤษฎีใหม่ที่มีเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ด้วย เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตไปแล้ว เราสมควรจะปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะโควิดจะมาหรือไม่ก็ตาม เราคงยังอยู่ต่อไป และนับเป็นเรื่องที่น่ายินดีอย่างยิ่งว่า พระราชดำริข้างต้นจะได้รับการต่อยอดโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันอย่างแน่นอน